

Drar ut i verden som tannlege

 TONE ELISE ENG GALÅEN
 PRIVAT

Benedikte Fagernæs (34) trives så godt blant fjord og fjell at hun gjerne tar ferie fra klinikken i Lofoten for å jobbe som tannlege på Svalbard. For tiden bor hun på verdens største øy, og drømmer om en jobb langt inne i ødemarken.

Fjelltur på Grønland.

Hun er fra Larvik, utdannet seg til tannlege i Tromsø, jobber i Den offentlige tannhelsetjenesten i Lofoten, og elsker å reise. Sammen med mann og hund, tilbringer hun mer enn gjerne fritiden ute i naturen, både til lands og til vanns, sommer som vinter.

I begynnelsen av april i år dro Benedikte Fagernæs til Nuuk, hovedstaden på Grønland. Her skal hun jobbe i tre måneder, nærmere bestemt på Kangillinnuit tannklinik. Klinikken er tilknyttet Kangillinnuit barne- og ungdomsskole, og ligger et lite stykke utenfor byen.

– Vi har utsikt mot skolegården. Får vi en «ikke møtt», er det bare å hanke inn en ny pasient fra klasserommene som ligger vegg-i-vegg, forteller Fagernæs.

Det var da en venninne bestemte seg for å gå på ski over Grønland, at Fagernæs ble interessert i dette enorme landområdet ute i Atlanterhavet, midt mellom Canada og Island.

Kanskje kunne hun finne sin egen måte å oppleve Grønland på, være en del av dagliglivet der en stund?

– Da jeg fikk tilbud om et vikariat, slo jeg til. Det var nokså spontant, og delvis drevet av muligheten til å kunne reise til tross for koronapandemien. Jeg elsker hverdag og livet mitt i Lofoten, men det er noe med å utfordre seg selv, prøve noe nytt, sier Fagernæs.

Seks ganger større enn Norge

Nuuk (Godthåb) har cirka 18 000 innbyggere og ni offentlige tannleger fordelt på fire klinikker. Den offentlige tannhelsetjenesten tilbyr gratis tannbehandling til alle innbyggerne. Det er riktignok bare de fra 0 til 20 år som blir innkalt til årlig undersøkelse. Resten må ringe inn tidlig om morgenen i håp om å sikre seg en av de om lag 30 akuttimene som er satt av til voksne pasienter den dagen. Det finnes også tre privatpraktiserende tannleger i Nuuk, de eneste på Grønland.

Ved Longyearbyen.

– Ved klinikken jeg jobber er vi én tannpleier og to klinikkassistenter, foruten meg selv. Det er en moderne og flott klinikk, vi har til og med røntgenskjerm og intraoralt kamera på uniten. Som offentlig tannlege tilbyr jeg ikke endodonti på molarer, og heller ikke krone eller bro. Grønland har tre tannteknikere som lager proteser, men kun med tråklamme eller som helprotese, forteller Fagernæs.

Til tross for at Grønland er verdens største øy, arealet er nesten seks ganger større enn fastlandsnorge, bor det ikke mer enn i underkant av 60 000 mennesker der. Grønland er en del av Danmark, men har selvstyre, og nesten 90 prosent av innbyggerne er urbefolkning (grønlandere).

I hovedstaden Nuuk er rundt en fjerdedel av innbyggerne danske. Ifølge Fagernæs fremstår Nuuk som vestlig, med kjøpesentre, og danske varer i butikkene. Reiser man til Øst-Grønland eller nordover i landet, finner man det Grønland som de fleste ser for seg, med fjorder og isfjell. Som urbefolkning kan grønlanderne jakte isbjørn, men det må skje med hundeslede, ikke scooter.

God tannhelse blant de unge

Det er til dels store sosiale forskjeller mellom urbefolkningen og de som har kommet over fra Danmark. Jobber som krever lang utdanning innehas som regel av dansker, mens en stor del av grønlanderne livnærer seg av primærnærin-

På fjellski på Grønland.

Tanntrekking på Jamaica.

ger som fiske og utvinning av mineraler. Alkoholmisbruk er utbredt blant urbefolkningen, og gjennomsnittlig levealder er 10–12 år lavere enn i Norge.

Alle pasientene som kommer til klinikken der Fagnæs jobber, er grønlandere, både voksne og barn. Generelt sett er hun positivt overrasket over tannhelsen, særlig blant barn og unge.

– For den eldre generasjonen er dessverre tannstatus mye dårligere. Vi ser at mange har mistet tenner, og vi må også trekke en god del. Det er utfordrende for tannhelsen at befolkningen bor så spredt. Små bygder får kanskje besøk av en ambulerende tannlege en gang i året, sier hun.

Grønland har to offisielle språk, grønlandsk og dansk. Alle lærer dansk på skolen. Fagnæs har dansk mor og forstår språket godt, men pasientene er gjerne mer komfortable med å henvende seg på grønlandsk. Da er det godt å ha en sekretær som snakker begge språk.

– Det fører til et nært samarbeid mellom tannhelsesekretæren og meg, vi blir avhengige av hverandre for å få utført oppgavene. Administrativt foregår alt på dansk, så da

er det bare for meg å kaste seg ut i det og snakke i vei for å gjøre meg forstått, sier Fagnæs.

– Da skremmer vi hverandre

Hun synes det fineste med å jobbe langt hjemmefra er å få et innblikk i livet til lokalbefolkningen, deres kultur og levesett. Det er lite isbjørn i Nuuk. Men drar du lenger nordover eller ut til østkysten er sjansen for å treffe på isbjørn mye større. Holdningen blant grønlandere flest er likevel at man ikke behøver å gå med våpen av den grunn, slik det for eksempel er vanlig på Svalbard. På Grønland har isbjørnen et mye større areal å forflytte seg rundt på. Får man øye på en isbjørn skal man anse seg selv som heldig, blir det sagt.

En dag hadde Fagnæs en ung mann i tannlegestolen. Han kom fra Ittoqqortoormiit, eller Scoresbysund på dansk, en bosetning på østkysten med cirka 400 innbyggere. Han fortalte at han så isbjørn nesten hver eneste dag. Til tross for dette bar han aldri våpen, men satte sin lit til at han og

Møte med valp på Jamaica.

bjørnen ville skremme hverandre hvis de møttes på nært hold.

– Det er veldig fascinerende at noen kan leve slik, så forskjellig fra hvordan vi i Norge og vesten er vant til å tenke, sier Fagernæs.

Tett på isbjørn i tett tåke

Selv så hun litt annerledes på saken da hun var vikartannlege på Svalbard i fjor sommer. I fem uker oppholdt hun seg på Svalbard i varmereklord og shortsvar sammen med mann og hund – og uvanlig mye isbjørn luskende omkring.

– Jeg jobbet på dagen, og så var det å komme seg ut etter arbeidstid for å få med seg så mange kajakkture og fjelltopper i midnattssol som bare mulig. En kveld med mye tåke, padlet vi over fjorden for å gå en tur i fjellene på den andre siden. Så snart vi kom litt opp i høyden forsvant tåka, og vi gikk i strålende sol klokken elleve på kvelden. Men da vi skulle ned igjen, hadde tåka blitt tettere. Vi visste at det var observert isbjørn i området. Pulsen steg et par hakk, sikten var tjue meter. Mannen min hadde geværet ladet mens vi snek oss nedover mot kajakkene. Kl. 01 var vi tilbake i Longyearbyen, kl. 03 kom meldingen om at det var observert ei binne med unge i det samme området hvor vi nettopp hadde gått i tett tåke. Lettet og glad er bare fornnavnet, sier Fagernæs.

Hun hadde vært på Svalbard som turist flere ganger tidligere, og var ikke vond å be da øygruppens faste

KJEVEORTOPED 1
Nationaltheatret stasjon

Lang erfaring med alle typer kjeveortopedisk behandling for barn og voksne.

*Labial eller lingual apparatur (Incognito) -
Invisalign - Preprotetisk kjeveortopedi -
Periorehabilitering - TMD - Snorkeskinner*

**Ingunn Berteig og
Tor Torbjørnsen**

Spesialister i kjeveortopedi

**Ruseløkkveien 6, 0251 Oslo, rett
over gata for Nationaltheatret
stasjon, utgang Vika**

**post@kjeveortoped1.nhn.no
Tel 22838700
www.kjeveortoped1.no**

Midnattssol på Grønland.

tannlege ringte og lurte på om hun ville være ferievikar. Tannklinikken er en del av sykehuset i Longyearbyen, og rutinene var stort sett de samme som hun var vant til hjemmefra..

– Men man skal ikke sette i gang med de mest kompliserte ekstraksjonene. Selv om du kan ringe og sparre med andre, er du fysisk veldig alene som tannlege. Det er langt til fastlandet, sier Fagernæs.

På grunn av pandemien, var det i fjor sommer mindre trykk av turister på Svalbard. De store cruiseskipene uteble, og vikarperioden ble mindre hektisk enn det hun hadde trodd. Desto mer tid til å utforske naturen og snakke med de bofaste.

– Jeg plasserte et stort kart av Svalbard med god sikt fra tannlegestolen, slik at pasientene kunne vise meg hvor de hadde vært og fortelle om turen. Vi ble til tider helt

Bosetting på Grønland.

Nordlys.

Lofoten.

oppslukt av dette, både pasientene og jeg. Hva hadde de opplevd? Hvor burde jeg dra? Det kunne ta sin tid før vi endelig fikk startet på tannbehandlingen, ler Fagernæs.

En snartur til Jamaica

Det er langt fra Arktis til Det karibiske hav. Men også hit rakk Fagernæs en tur innom i løpet av 2020. I januar dro

hun sammen med den ideelle organisasjonen Tannhelse uten grenser (TUG) til Jamaica og utøvde tannlegeyrket i to innholdsrike uker.

– Jeg dro sammen med tre tannleger og en tannpleier. Først reiste vi innover i landet til Saint Elizabeth nonnekloster, der nonnene driver lege- og tannklinikk. Vi besøkte også flere barneskoler i Westmoreland prestegjeld, hvor vi

Myrull, Svalbard.

skreenet og undersøkte elevene. Behandlingen utførte vi i fem mobile unitar i en kirke. Vi la fyllinger, trakk tenner, og snakket varmt om profylakse, forteller Fagernæs.

Hun anbefaler Tannhelse uten grenser for den som ser etter en mulighet for å kunne reise ut i verden, oppleve nye ting, og samtidig gjøre en innsats for andre. TUG har prosjekter både i Etiopia og på Jamaica.

– Jamaica er en flott feriedestinasjon, men som utøven- de tannlege møter du lokalbefolkningen på en helt annen måte og får sett så mye mer. I tillegg blir man veldig godt kjent med de man reiser sammen med, sier Fagernæs.

Enn så lenge har hun i underkant av to måneder igjen av oppholdet på Grønland, men hun håper anledningen byr seg igjen.

– Jeg har kun sett en liten flik av dette enorme landet, og kommer gjerne tilbake for å utforske videre. For virkelig å bli kjent med Grønland og de som lever her, bør man nok jobbe i en liten, avsidesliggende bygd med rundt tusen innbyggere, et sted man kun kan komme til med fly eller scooter. Inn i ødemarken, langt vekk fra de danske kjøpesentrene. Jeg er heldig som kan ta med meg yrket mitt og oppdage verden, sier Fagernæs.

Svalbard, i kajakk.

Lagerført og kan bestilles hos
NorEngros K.J Brusdal AS

Neste generasjons norskproduserte åndedrettsvern

- FFP3 maske med tildekket ventil som beskytter både helsearbeider og pasient.
- Justerbare hodestrikk
- Lav pustemotstand

Q-Pro XE
FFP3

En unik kombinasjon av ypperste kvalitet og høy komfort

Vern for fremtiden ...
uniQon
PROTECTION